

Prof. PERTTI VIRTARANTA:

# Karjalaisten tulo Tveriin



Sisä-Venäjän karjalaisia. (Vanha venäl. piirros)

Tekijän luvalla julkaisemme Tverin Karjalaisten Entistä Elämää-nimisestä teoksesta yhden luvun. Ensimmäinen osa oli julkaistu lehtemme edellisessä numerossa. Tähän loppuu arvokas kirjoitusarjamme.

## II

Miksi karjalaiset suurin joukoin jättivät vuosisataiset asuinpaikkansa? Eräessä vuodelta 1649 olevassa asiakirjassa on selvästi sanottu syyt: ensiksi uskon vuoksi, toiseksi »kielen ja luontonsa vuoksi» ja kolmanneksi suurten verorasitusten takia. Tärkein syy oli siis usko, joka jyrkästi erotti karjalaiset suomalaisista ja yhdisti heidät venäläisiin. Ruotsin hallitus ei käsittänyt uusien maakuntiensa ja niiden asukkaiden erikoisluonnetta, vaan halusi mahdollisimman tehokkain keinoin nopeasti hävittää valtaamiltaan alueilta ortodoksisen uskon, koska luterilaisuus oli valtakunnan ainoa sallittu uskonto. Menetelmät olivat sangen karkeita. Niinpä kreikanuskoiset papit ja lukkarit pakotettiin sakon ja vankeuden uhalla opettamaan seurakunnassaan Lutherin Vähää katekismusta; opetustyössä kunnostautuneet saivat palkan lisäksi viljaa. Kreikanuskoisen papin rinnalle asetettiin joka seurakuntaan luterilainen pappi, vaikka seudun kantaväestö oli jokseenkin poikkeuksetta kreikanuskoista. Ortodoksisten papin kuoltua tai paettua Venäjälle nimitettiin tilalle luterilaisia pappeja, sillä Venäjältä ei saanut pappia tuottaa. Kirkkoja ja luostareita — mm. Valamon ja Konevitsan uljaat monasterit — tuhottiin, ja niiltä otettiin pois maanomaisuus. Valtiovallan voimatoimenpiteet eivät kuitenkaan johtaneet toivottuun tulokseen, kansa halusi pitää isiensä uskon, jota sai rauhassa harjoittaa uuden rajan takana.

Ruotsille maksettavat verot tulivat vähitellen hyvin raskaiksi sen vuoksi, että suuressa osassa Käkisalmen läänin veronkantopiirin asukkaat olivat yhteisvastuussa alueelle määrätyn veron maksamisesta. Näin ollen väestön huvetessa jäljelle jääneiden verorasitus vastaavasti kasvoi. Millaista veronkanto saattoi olla, siitä eräs ruotsalainen virkamies, joka v. 1648 lähetettiin tutkimaan tilannetta Käkisalmen läänissä, antaa värikkään kuvauksen: »Olen käynyt monilla alueilla, mutta en ole missään nähnyt niin siivotonta asiain tilaa kuin täällä. Tällä alueella veronkantajien vääryydet ja väkivaltaisuuDET ovat niin suuret, etteivät edes turkkilaiset ja tataarit kohtelisi tällä tavoin talonpoikiaan ja alaisiaan.» Varsinaisten verojen lisäksi asukkailla oli monia muitakin maksuja ja velvoitteita, mm. raskas päivätyövelvollisuus ja kyytirasitus.

Muuton syytä oli vielä muitakin. Yksi viihtymättömyyden aihe oli Ruotsin viranomaisten vuosi vuodelta voimistunut taistelu kukoistavaa perinteellistä maalaiskauppaa vastaan. Karjalaisten kaupantekoa supistettiin niin, että se oli sallittua vain neljässä kauppakeskuksessa.

Ei siis ollut lainkaan ihme, että monella tavoin ahdistetut Käkisalmen läänin karjalaiset lähtivät rajan takaa etsimään turvallisempaa tulevaisuutta. 1600-luvun siirtolaisille kodin ja kunnun jättäminen oli varmaankin paljon helpompaa kuin heidän kohtalotovereilleen 300 vuotta myöhemmin. Tuohon aikaan Karjalassa oli muokattuja pelloja vähän, sillä vilja saatiin

kaskihalmeista. Kaskitalouden aikana paras rikkaus oli suuri työkykyinen perhe sekä karja, ja pakomatkalta lähtiessään isäntä saattoi ottaa mukaansa koko perheensä ja kaiken karjansa.

Suurin osa Venäjälle siirtyneistä karjalaisista asettui luostarien maille, jonkin verran myös luostarien suurmaanomistajien tiluksille. Luonnollisesti he halusivat pysytellä muuton aikana ja sen jälkeen mahdollisimman paljon yhdessä yhteisen kielensä ja samojen tapojensa vuoksi. Näin syntyi Venäjälle vuosien ja vuosikymmenien kuluessa kolme karjalaiskeskusta: Novgorodin läänin Tihvinän seudulle yksi, Valdain alueelle toinen, ja kolmas — suurin kaikki — Tverin läänin.

Jo siirtolaisuuden alkuaikoina karjalaisia asettui asumaan Tihvinään. Siirtolaisten pitkä vaellustie kulki näet Aunuksen kannaksen kautta ensin Tihvinään, jossa luostarin viranomaiset houkuttelivat karjalaisia jäämään töihin luostarin laajoille tiluksille. Karjalan kieli ei liene vielä lakannut kaikumasta Tihvinän viljavissa kylissä. Juho Kujola, ainoa suomalainen kielentutkija, joka on käynyt Tihvinän karjalaismurteita tutkimassa, sai matkallaan v. 1911 tietää, että edellisenä vuonna oli vielä 1912 karjalaista Tihvinän kihlakunnan Tarantejevin voolostin 15 kylässä.

Useimmille karjalaisille Tihvinä oli kuitenkin vain välietappi, josta matka jatkui joko Valdain yläkõmmaille tai kohti Tveriä. Valdain lähistöllä sijainneen suuren luostarin luostarin ja sen alaisten pienempien luostarien tiluksille syntyi kokonaisia karjalaiskylä. Esim. v. 1661 Valdain piiristä mainitaan nimeltä 22 puhtaasti karjalaista kylää. Karjalaisuus säilyi täälläkin ihmeteltävän sitkeästi. Vuonna 1910, jolloin Juho Kujola tutki Valdain murteita, oli vielä 52 kylää, missä osattiin karjalaa. Neuvostovirolaiset tutkijat, jotka vuodesta 1951 lähtien ovat voineet tehdä muistiinpanoja Valdain karjalaiskylissä, laskivat v. 1951, että karjalaa puhuvia oli siellä 12 kylässä yhteensä 241 henkeä.

Käkisalmen läänin karjalaisten valtaosa muutti kuitenkin pohjoiseen ja koilliseen Tverin kaupungista sijaitseville metsäseuduille, missä uudisasukkaille oli väljät asuinsijat. Maa kuului luostareille, valtiolle ja suurtiloille, ja nämä halusivat uutta väkeä sodan, nälkävuosien ja tautien autioittamille maille. Karjalaisia suorastaan houkuteltiin jäämään: heille luovutettiin autioiksi jääneitä taloja, myönnettiin raha- ja viljalainoja, annettiin muutaman vuoden verovapaus jne. Eipä ihme, että karjalaiset melko pian juurtuivat uusille konnuilleen.

Historialliset asiakirjat antavat siis sangen yksityiskohtaisen kuvan kirjalaisten muutosta Tveriin 300 vuotta sitten. Säilyneen muistitiedon perusteella emme saisikaan juuri minkäänlaisia käsityksiä tuosta suurmuutosta, niin ohut on siitä kertova perinne. Th. Schvindt huomauttaa matkamuiistelmissaan v. 1882, että ent. Käkisalmen läänin alueen asukkaat vielä tiesivät

kertoa »lukuisia taruja» kreikanuskoisten karjalaisten siirtymisestä, »vaan Tverin Karjalassa ovat muistot näistä ajoista paljon enemmän himentyneet».

Näin onkin varmasti laita. Muistitiedolla — niin haurasta kuin se näyttääkin olevan — lieenee kuitenkin merkitystä sen otaksunan vahvistamiseksi, että karjalaisia on muuttanut Tveriin sekä Käkisalmen läänin puoleisesta Karjalasta että myös Venäjän Karjalasta.

Itärajan toiselta puolelta on pantu muistiin vain joitakin kertomuksia Tverin muutosta. Tällainen tieto on mm. Pohjois-Aunuksessa sijaitsevasta Selkin kylästä. L. V. Pääkkönen mainitsee v. 1892 kuulleensa, että »Ruotsi» (= suomalaiset) oli hävittänyt ennen peräti 170 savua käsittäneen Selkin kylän. Taistelussa henkiin jääneet selkiläiset pakenivat metsiin, mutta palasivat myöhemmin »armaille elanto- paikoilleensa ja alkoivat rakentaa kylää uudelleen, vaan samassapa tulivat kauheat nälkäajat ja silloin koko Selkin kylän silloinen rahvas hylkäsi isiensä asuinpaikan ja siirtyi aina Keski-Venäjälle, Tverin läänin, jossa vieläkin on karjalaisia kyliä». Vahvistusta Pääkkösen kuulemaan muistitietoon sain jatkosodan aikana v. 1943—44, jolloin 1875 syntynyt erittäin hyvämuistinen Timo Tuurujev Selkin Pokostalalta kertoi minulle, että vanhan perimätiedon mukaan Selkin kylissä (Präkkilässä, Suvipäässä, Rannalla ja Pokostalalla) oli ennen ollut 400 taloa, mutta rauhottomuuksien takia suuri osa asukkaista oli lähtenyt Tverin läänin, niin että Selkissä oli enää vähän toistasataa taloa.

Muuallakin Itä-Karjalassa kansa on tiennyt jotakin Tverin läänin karjalaisasutuksesta. Vanhimpia näistä kertomuksista on maineikkaan M. A. Castrénin Venäjän Karjalaan v. 1839 tekemällään perinteeneruumatkalla karjalaisilta talonpojilta kuulema tieto Moskovasta koilliseen sijaitsevasta Vessin maasta, jossa muka vielä puhutaan puhdasta karjalaa. Castrénin tallentama muistitieto tarkoittaa ent. Tverin läänin koillisnurkassa olevaa Vesjogonskin kihlakuntaa, josta paikallinen karjalainen väestö yhä edelleen käyttää Vessi-nimeä.

Erittäin kiintoisan tiedon on A. R. Niemi kuullut v. 1904 eräältä Vuokkiniemen kauppialta. Mainittu kauppias oli joidenkin muiden kauppiaiden kanssa n. 20 vuotta sitten Moskovasta tavaranoitosta palatessaan tavannut Tveristä junaan astuneen vanhan miehen, joka oli puhunut samaa karjalaa kuin hekin. Ukko oli jäänyt neljännelle asemalle, josta 40 virstan päässä kertoi olevan kotikylänsä ja pari kolme karjalaista voolostia. Ukko oli kysynyt vienalaisilta kauppiailta: »Onko teidän voolostissa Latvajärveä ja Mantsonvaaraa, meidän esisät on ennen paistu, että meidän suku on sieltä tultu tänne. Köyhinä aikoina on tänne kulkeuduttu.» — Siis ainakin tuo suku olisi peräisin Vuokkiniemen kunnan länsilaidalta, jossa Latvajärvi ja Mantsonvaara sijaitsevat.

Kannattaa vielä toistaa sekun, että mainittu Selkin starikka Timo Tuurujev kertoi minulle

tavanneensa ensimmäisen maailmansodan jälke-  
n Tverin seudulla Pogreloin kylässä (todennäköisesti Bezetskin kihlakunnan Zamyten voo-  
lostissa) Selkin tapaan puhelevia karjalaisia,  
jotka olivat kertoneet esi-isänsä siirtyneen sinne  
Selkistä.

Edellisiä ylimalkaisempia ovat eräät muut  
Tverin karjalaisten muuttoon liittyvät muistitiedot. Niinpä Juho Kujola mainitsee v. 1912  
kirjoittamassaan matkakuvauksessa: »Monin paikoin heidän (karjalaisten) keskuudessa on säilynyt hämärä tieto alkuperäisestä kodistaan. Kertoivat muutamien pappien sanoneen heidän tulleen nykyisille asuinsijoilleen Finlandiasta, suuresta Karjalaista. Nouvoissa (Nouvoin kylässä Zubtsovin kihlakunnassa) kertoivat suurella Karjalašša ollessaan olleen heidän esisiltään oman karjalazen korolin (kuninkaan), joka oli heidät menettänyt korttipelissä venäläiselle kuninkaalle ja siten joutuneet Venäjän tasangoille.»

Kun molemmilla matkoillani yritin panna talteen muistitietoa karjalaisten muutosta Tveriin, ei siis ollut odottamatonta, että saalis supistui perin vähiin. Mitään tarkkoja kertomuksia ei ollut kenenkään mielessä, vain joitakin hämääriä ja ylimalkaisia tietoja, joista ainakin osa lienee levinnyt kansan keskuuteen pappien tai muiden oppineiden välittämänä. Seuraavassa luettelen muutamia vastauksia kymmenille esittämäni kysymykseen: Mistä te karjalaiset olette tulleet tänne?

»Olonjasta (= Aunuksesta) olemme tulleet. Pajari meidät menetti korttipelissä.»

»Aunuksen läänistä olemme tulleet Pietariin aikana.»

»Pietari Suuri meidät tänne toi.»

»Pietari Suuren aikana esi-isät tulivat tänne Finoista ja Aunuksesta.»

»Finoista, Karieloista, Olonetskoilta, sieltä vanha rahvas kertoi meidän olevan kotoisin. Meitä vielä hormat (= venäläiset) ennen pilkkasivat: olet kuin olontša (= aunukselainen).»

»Vanha Karjala pantiin kahtia: puolet työnnettiin tänne, puolet jäivät Suomeen.» Näin oli Maria Hlebnikova kuullut mainittavan. Ennen karjalaisia oli Tverin mailla paljon vähemmän kuin nykyään, olivat buabot kertoneet. Lukinassakin, Marian kotikylässä, oli kuulemma ollut vain 5 taloa, ja nyt oli 27.

Loššinan kylän 73-vuotias Dildin Saška ilmoitti: »Sanovat, jotta olisi muka tultu tänne Karielan rannašta, mutta emme tiedä, mistä paikasta ovat tulleet tänne.»

Tolmatšussa taas kuulin v. 1958, että esisäin, didojen, mukaan karjalaiset olisivat tulleet Finlandiasta ja Karielasta. Tolmatšussa puhuttiin myös kirkon arkistossa säilytetyistä mutta nyttemmin hävinneistä käsikirjoituksista, joissa olisi sanottu karjalaisten tulleen »Olonetskoista gubernjašta» (= Aunuksen läänistä) ja Tolmatšun liepeillä asettuneen ensinnä Steškovon, Paljuškin ja Juablokan kyliin. Puheena olevat käsikirjoitukset ovat nähtävästi niitä Tolmatšun piirirovastian Novgorodin arkis-

tosta kopioimia asiakirjoja, joista Th. Schvindt kertoo matkamuiistelmissaan Uudessa Suometareissa v. 1882.

Tämän luvun kirjalliset lähteet ovat:

M. A. Castrénin kertomus runonkeruumatkastaan Venäjän-Karjalassa v. 1839 (A. R. Niemi Runonkerääjämme matkakertomuksia 1830-luvulta 1880-luvulle s. 3—16). Helsinki 1904.

Toivo Immonen Kurkijoen seutu Ruotsin vallan aikana vv. 1570—1710 (Kurkijoen kihlakunnan historia s. 81—422). Pieksämäki 1958.

Mauno Jokipii Suomen kreivi- ja vapaaherrakunnat I (Historiallisia tutkimuksia 48: 1). Helsinki 1956.

Uuno Karttunen Sortavalan kaupungin historia. Sortavala 1932.

Erkki Kuujo Taka-Karjalan verotus v:een 1710 (Historiallisia tutkimuksia LII). Helsinki 1959.

Lauri Pelkonen Käkisalmen läänin luterilaisuudesta (Karjala I, Karjalaisen osakunnan julkaisu s. 12—30). Helsinki 1910.

L. V. Pääkkönen Kesämatkoja Venäjän Karjalassa sekä hajanaisia kuvauksia Karjalan kansan nykyisyydestä ja entisyydestä (Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja XVIII). Helsinki 1898.

D. Richter Bemerkungen über die tverischen Karelrier (Suomalais-ugrilaisen Seuran aikakauskirja XXII 2). Helsinki 1904.

Theodor Schvindt Matkamuiistoja Tverin Karjalasta, julk. Sulo Haltsonen, (Kansatieteellinen arkisto 13: 2), Helsinki 1957.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Keskustelemukset v. 1905—1906 (Suomi IV 4). Helsinki 1906.

Karl K. Tigerstedt Bidrag till Kexholms läns historia under drottning Kristinas regering (Åbo lycei program 1876—1885). Turku 1877—1885.

Pertti Virtaranta Juho Kujola, karjalan ja lyydin tutkija. Helsinki 1960.

A. S. žerbin Pereselinije karel v Rossiju v XVII veke. Petrozavodsk 1956.

## Karjalaisille ylioppilaille

Monessa karjalaiskodissa on tänäkin keväänä aihetta koko perheen iloon. Joko poika tai tytär, veli tai sisar ovat suorittaneet onnellisesti ylioppilastutkinnon. Onnittelemme kaikkia asianomaisia sekä omaisia. Ensimmäisen kerran voimme todeta, että kaksi karjalaista kyykkäpeliiä harrastavaa nuorukaista on saanut valkolakin. He ovat Risto Mirola ja Seppo Sailo. Muistutamme kaikille, että oikeus opinrikkauksiin tuo myös velvollisuuksia koko kansaa ja heimoakin kohtaan. Jos lähдете jatkamaan opiskeluanne, liitkykää toki karjalaisiin osakuntiin siellä, missä niitä on. Muistakaa vaalia karjalaisuuttanne ja karjalaisia perinteitä niissä puitteissa, missä se on mahdollista. Älkää langetko ylpeilyn tunteisiin vaan sano-kaa nöyrästi: »Algu käes, loppu Jumalas» ja yrittäkää eteenpäin.